

Хүний эрхийн ТББ-ын Форумын үйл ажиллагааны хүрээнд бэлтгэв.

**Хууль, хүний эрх төв, БМ Экологи төв, Монголын Эрэгтэйчүүдийн
холбоотББ**

НҮБ-ЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ЗӨВЛӨЛ

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ЭЭЛЖИТ ДҮГНЭЛТ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ (UPR)

22-р хуралдаан

(4-5-р сар, 2015)

МОНГОЛ УЛС

МЭДЭЭЛЭЛ:

**ЭРҮҮДЭН ШҮҮХ БОЛОН БУСАД ХЭЛБЭРЭЭР ХЭРЦГИЙ, ХҮНЛЭГ БУСААР
БУЮУ ХҮНИЙ НЭР ТӨРИЙГ ДОРМЖЛОН ХАРЬЦАЖ, ШИЙТГЭХИЙН ЭСРЭГ
КОНВЕНЦИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ХОЛБОГДОХ ГЭРЭЭ, КОНВЕНЦИЙГ СОЁРХОН
БАТАЛЖ, НЭГДЭН ОРОХ ТУХАЙ ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ**

Харилцах хаяг:

LHR@mongol.net

ЖЕНЕВ, 2014 оны 9-р сар

ТОВЧИЛСОН ҮГС

Эрүүдэн шүүхийн болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенц	ЭШЭК
Төрийн бус байгууллага	ТББ
Улсын Ерөнхий Прокурорын Газар	УЕПГ
Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар	ШШГЕГ
Мөрдөн байцаах алба	МБА
Тагнуулын ерөнхий газар	ТЕГ
Авлигатай тэмцэх газар	АТГ
Цагдаагийн ерөнхий газар	ЦЕГ
Улсын их хурал	УИХ

МЭДЭЭЛЭЛ БЭЛТГЭХ, ЗӨВЛӨЛДӨХ ҮЙЛ ЯВЦ

1. Энэхүү илтгэлийг Хууль, Хүний эрх төв, БМ Экологи төв, Эрэгтэйчүүдийн холбоо зэрэг Төрийн бус байгууллагууд хамтран бэлтгэв.¹ Тайлан илтгэлийг Хүний эрхийн ТББ-уудын Форумын хуралдаанаар² хэлэлцүүлж, саналыг тусгасан.
2. Илтгэл нь “Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенц”(ЭШЭК гэх) – ийн хэрэгжилтийн талаарх (14) зөвлөмж, цаазаар авах ялыг халах тухай Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын II нэмэлт Протоколыг соёрхон батлах тухай (17) зөвлөмж, Хүчээр сураггүй болгохын эсрэг конвенцид нэгдэн орох тухай (2) зөвлөмжийн хэрэгжилтийн талаар дурьдах болно.

ОЛОЛТТОЙ ТАЛ

3. Цаазаар авах ялыг халах тухай Иргэний болон улс төрийн эрхийн олон улсын пактын II нэмэлт протоколыг соёрхон баталж, 2012 оны 6 дугаар сарын 13-ны өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.
4. ЭШЭК-ийн нэмэлт протокол, Хүнийг хүчээр сураггүй алга болгохын эсрэг олон улсын конвенцийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын

¹Төрийн бус байгууллагын зэрэгцээ илтгэлийг бичихдээ шүүхэд төрийг төлөөлдөг өмгөөлөгчтэй ярилцах, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн цахим хуудас, өдөр тутмын хэвлэлийн мэдээ, цахим мэдээ, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс (ХЭҮК)-ын 13 дах удаагийн тайлан, Монголд хүний эрхийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг бусад төрийн бус байгууллагад тэмдэглэгдсэн баримт судлах, Эмнести интернэшнл Монгол байгууллагын хэвлэлийн хуудас зэрэг материалтай танилцаж баримт цуглуулах замаар илтгэл бичлээ.

²Хүний эрхийн ТББ-ын Форумын гишүүд 2014.7.25, 2014.8.22, 2014.9.4-ний өдрүүдэд нийт 3 удаа хуралдсан.

Засгийн газар 2014 оны 7 дугаар сарын 8-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн бариад байна.

ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ ТУС БҮРЭЭР

84.3, 84.71, 84.95: Цагдаагийн ажилтны хүчирхийллийн шинжтэй бүх үйлдэлд бие даасан мөрдөн шалгалт явуулах чиглэлээр УЕПГ-ын дэргэдэх Мөрдөн байцаах албыг бэхжүүлэх

5. Эрүүдэн шүүх гэмт хэргийг хараат бус, бие даасан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулдаг байгууллагыг татан буулгасан нь Монголын засгийн газар олон улсын хамтын нийгэмлэгийн өмнө хүлээсэн үүрэг амлалтаасаа ухарсан үйлдэл хэмээн дүгнэж байна.

Баримт 1: Монгол Улсын Их Хурал 2014 оны 1-р сард Прокурорын байгууллагын тухай хуулийн 10, 45 дугаар зүйлийг хүчингүй болгож, 22-р тогтоолоор Улсын Ерөнхий Прокурорын Газар (УЕПГ)-ын дэргэдэх Мөрдөн байцаах албыг татан буулгаж тус албаны орон тоо, төсөв, эзэмшиж байгаа үл хөдлөх болон бусад эд хөрөнгө, техник хэрэгслийг Авлигатай тэмцэх газарт шилжүүлэх шийдвэр гаргасан. УЕПГ-ын дэргэдэх МБА-ны харъяалах хэргийг ТЕГ, АТГ, ЦЕГ-т шилжүүлснээр хараат бус, бие даасан мөрдөх алба байхгүй болсон. Мөн иргэд тодорхой хэргийг хаана, хэнд хандаж шалгуулах нь бүрхэг болжээ. Хэргийн харъяаллын талаар УЕПГ-ын тушаал гарсан гэх ч энэ тухай олон нийтэд ойлгомжтой хэлбэрээр мэдээлээгүй байна.

Баримт: 2 *“...Авлигатай тэмцэх газар 2014.7.29-ны шөнө сэжигтэн Т нарыг Төв аймгийн Цагдан хорих газарт хорьсон байна. Авлигатай тэмцэх газрын дарга, эрхэлсэн комиссар Ө.Э нь 2014.7.31-ний өдрийн 06/6444 тоот албан бичгийг ШШГЕГ-ын харъяа 461-р ангийн дарга хурандаа Ц.О-ын нэр дээр явуулжээ. Энэ албан бичигт “Т нарын 3 сэжигтэний өмгөөлөгчийн гэрээ нь ирээгүй тул өмгөөлөгч нарыг уулзуулахгүй байхыг мэдэгдье.”³ хэмээсэн байна. Энэ нь аливаа хэлбэрээр саатуулагдсан этгээд гадаад ертөнцтэй харьцаатай байх, өмгөөлөгчтэйгээ саадгүй уулзах эрхийг хязгаарлаж, эрүүдэн шүүж буй хэлбэр хэмээн өмгөөлөгчид нь үзэж, АТГ-ын албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулахыг хүссэн ч харъяалан шалгах газар тодорхойгүй учир Нийслэлийн Прокурорын газар, ШШГЕГ-ын даргад гомдлоо гаргажээ.*

ЗӨВЛӨМЖ: Эрүүдэн шүүх хэрэгт мөрдөн шалгалт явуулах бие даасан, хараат бус албыг дахин байгуулах

³ www.news.mn нийгэм булангаас хүлээн авч үзнэ үү

84.72: Эрүүдэн шүүхийн эсрэг тусгай илтгэгчийн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхэд анхаарал хандуулах

6. Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж, шийтгэх байдалд цагдан хоригдсон этгээдийг байлгаж байна. Хоригдож буй этгээдийг байнга оршин суудаг газраас хол (45км-230км зайд) орших өөр аймгийн нутагт байрлах цагдан хорих байранд байлгах, цагдан хорих байруудаар дамжуулан хориж, сэтгэл зүйн дарамтанд оруулах үзэгдэл байсаар байна.

Баримт 3: Биднийг төрийн эсрэг гэмт хэрэгт холбогдуулан шалгах явцдаа 2013.9.16-ны өдрөөс эхлэн цагдан хорисон. Биднийг УБ хотоос Дархан-Уул (230км), Төв (45км) Сэлэнгэ аймгийн Зүүнхараа сум (220км) зайд байрлах хорих ангиудад тарааж хорисон.⁴ Гэвч хэргийг УБ хотод шалгаж байсан. Намайг оршин суугаа газраас 113-120 км хол зайд орших Сэлэнгэ аймгийн Зүүнхараа суманд хориж байгаад УБ хотоос 45км зайд орших Төв аймгийн Цагдан хорих төвд шилжүүлсэн. Мөн тухайн хэргийг шалгаж буй мөрдөн байцаагчийн зөвшөөрлөөр ар гэрийнхэнтэй уулзах боломжтой байсан бөгөөд тэдний ая талыг харж л гадаад ертөнцтэй харьцдаг, хол газар хорих нь ар гэрээс ирэх зардал ихтэй төдийгүй надад ч хүндрэлтэй байсан. Хорих байрны нөхцөл харанхуй тул нүдний хараа муудаж зүүж байсан шилээ солиход хүрсэн.⁵

ЗӨВЛӨМЖ: Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний механизмыг нэн даруй байгуулах

84.71: Эрүүдэн шүүлт, хэрцгий, хүнлэг бус харьцаанаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр хууль сахиулах байгууллагад чиглэсэн боловсролын хөтөлбөрийг бий болгох

7. Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцахаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр, хууль сахиулах байгууллагад болон бусад төрийн албан хаагч нарт чиглэсэн боловсрол олгох хангалттай төсөв, хөтөлбөргүй байна. Мөн хуульчдын давтан сургалтын хөтөлбөрт ч эрүүдэн шүүх гэмт хэргийн талаар хөтөлбөр байхгүй.
8. Эрүүл мэнд, боловсрол, батлан хамгаалах зэрэг яамдын сургалтын хөтөлбөрт эрүүдэн шүүх гэмт хэргийн талаар сургалт явуулах хөтөлбөр байхгүй.

ЗӨВЛӨМЖ: Эрүүдэн шүүх, хэрцгий, хүнлэг бус харьцаанаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр хууль сахиулах байгууллага болон бусад холбогдох

⁴Улаанбаатар хотод Монгол улсын хэмжээнд том тооцогдох төвлөрсөн Цагдан хорих анги байрладаг.

⁵ЯлтанБайгальорчныхамгаалагчЦ.Мөнхбаярынярианаас

этгээдэд чиглэсэн үр дүнтэй сургалтын хөтөлбөр баталж, хангалттай төсөв зарцуулах

84.18, 84.19, 84.20, 84.21, 84.22: ЭШЭК-ийн үзэл баримтлалтай дотоодын хууль тогтоомжийг нийцүүлэх

9. Эрүүгийн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд тодорхой ахиц гарч байна. Гэвч ихэнх шинэчлэл хуулийн төслийн хэмжээнд байгаа тул хуучин хууль үйлчилсэн хэвээр байна. Тиймээс зөвлөмжийн хэрэгжилт УИХ хуулийн төслийг батлах эсэхээс хамаарч байна.

84.18: ЭШЭК болон бусад харгис хэрцгий, хүнлэг бус, нэр төрийг нь доромжлон харьцах явдлын эсрэг олон улсын гэрээ конвенцид заасны дагуу бүх төрлийн зодож шийтгэх явдлаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох хуулийг батлах

10. Эрүүгийн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд боловсруулж буй Гэмт хэргийн тухай хуулийн төсөл, Гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн төсөлд холбогдох заалтыг томъёолсон.

Баримт 4: Гэрийн даалгавар дутуу хийсэн, өөрийн үгээр байсангүй хэмээн 2013-2014 онуудад 1 нас 6 сартайгаас 9 настай хүүхдүүдийг зодож шийтгэсэн 5 тохиолдол гарсан ч сэтгэлийн дарамтанд орсон гэх үндэслэлээр 1 ч багш шийтгүүлээгүй байна.

Зөвлөмж: Зодож шийтгэхийг хориглосон, буруутай этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн орчныг нэн даруй бүрдүүлэх

Тайлангийн хугацаанд шинээр гарсан зөрчил

11. ЭШЭК-ийн 3.1 дэх хэсэгт заасан “Эрүүдэн шүүх аюул тулгарна гэж үзэх хангалттай үндэслэл байвал оролцогч улс уг этгээдийг өөр улсад албадан гаргах, буцаах буюу шилжүүлэн өгөхгүй” байх үүргээ Монгол улс хэрэгжүүлэхгүй байна.

Баримт 5: НҮБ-ын орогногчийн сертификаттай бөгөөд Монгол Улсад оршин суух хугацаа нь 2014 оны 6 сарын 16-нд дуусах байсан БНХАУ-ын иргэн Н.Тулгуур, мөн оюутны хүчинтэй визтэй, НҮБ-д жилийн өмнө орогнол хүссэн өргөдөл гаргасан байсан Д.Далайбаатар нарыг Хятад руу нууцаар 2014 оны 5 сарын 13-нд гаргасан. Тэд Хятад улсын иргэн бөгөөд монгол үндэстэн байжээ.⁶

⁶ Ethnic Mongolians from China Tortured and Secretly Deported from Mongolia: "Impunity Must End", Notes from the World of Silences Voices илтгэлээс авлаа. Илтгэлийг хавсаргав.

Зөвлөмж: ЭШЭК-ийн 3.1-р заалтыг нэг мөр хэрэгжүүлэх

84.3, 84.4: Эрүүдэн шүүхийн эсрэг конвенцийн 22 дугаар зүйлийг зарлан тунхаглах

12. Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр тодорхой ажил хийгээгүй байна.

Зөвлөмж: Эрүүдэн шүүхийн эсрэг конвенцийн 22 дугаар зүйлийг зарлан тунхаглах

84.7, 84.8, 84.13, 84.63, 84.65, 84.67, 84.68, 86.10, 86.11: Цаазаар авах ялыг халах талаарх зөвлөмжүүдийн хэрэгжилт

13. Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын II нэмэлт Протокол Монгол Улсын хувьд 2012 оны 6 Дугаар сарын 13-ны өдрөөс хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Сүүлийн 4 жилд нэг ч хүнийг цаазаар аваагүй байна.⁷

84.9, 84.10, 84.11, 84.12, 84.66, 84.68, 84.70, 86.10: Эрх зүйн тогтолцооноос цаазаар авах ялыг халах шаардлагатай алхмуудыг авч хэрэгжүүлэх

14. Монгол Улс цаазын ялыг бүрмөсөн халах зорилгоор Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 2-р протоколд нэгдэн орсон. Эрүүгийн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд боловсруулж буй Гэмт хэргийн тухай хуулийн төсөлд цаазаар авах ялыг тусгаагүй. Гэвч одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Эрүүгийн хуулиас цаазаар авах ялыг халаагүй хэвээр байна.

ЗӨВЛӨМЖ. Хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Эрүүгийн хуулийн 7 заалтаас цаазаар авах ялыг бүрмөсөн халах

86.10, 86.11: Цаазаар авах ялтай холбоотой мэдээллийг төрийн нууцаас хасах, цаазаар авах ял шийтгэл болон түүний гүйцэтгэлийн талаар мэдээлэл, статиститикийг нээлттэй болгох Цаазаар авах ялын гүйцэтгэл хийгдсэн хүмүүсийн гэр бүлийн гишүүдэд энэ талын мэдээллийг өгөх зорилгоор цаазаар авах ялын гүйцэтгэлтэй холбоотой мэдээллийг төрийн нууцаас хасах

15. Цаазаар авах ялын гүйцэтгэл хийгдсэн, хүмүүсийн гэр бүлийн гишүүдэд энэ талын мэдээллийг өгөх зорилгоор цаазаар авах ялын гүйцэтгэлтэй холбоотой мэдээллийг төрийн нууцаас хасах чиглэлээр аливаа ажиллагаа хийгдээгүй байна.

⁷ Judinstitute.mn сайтын шүүхийн статистик мэдээнээс

84.1, 84.6: Хүнийг хүчээр сураггүй алга болгохын эсрэг олон улсын конвенцид аль болох хурдан нэгдэн орох

16. Монгол Улсын Засгийн Газар Хүнийг хүчээр сураггүй алга болгохын эсрэг Конвенцийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд 2014 оны 7 дугаар сарын 8-ны өдөр өргөн бариад байна.